

Чернівці–Відень: на каву до столиці Франца-Йосипа

Маріанна Гончарова

У Чернівцях живе талановита і мила жінка — письменниця Маріанна Гончарова. Ті, хто знайомий з її творчістю, — уже посміхаються. Адже сама проза Гончарової усміхнена, злегка іронічна, світла і добра. Герої її оповідань та есе викликають лише теплі почуття. Ну, як не посміхнутися, читаючи про дідусів і бабусь, що протестують проти джинсів «Лівайс» та стрижок під «бітлів», філософа у спідниці мадам Врублевську чи журналістку, яка намагається взяти інтерв'ю у бабці лже-екстрасенса. Симпатичні всі. Перукарі і ветеринари, бабці і тещі, прикордонники і гаїшники.

Маріанна публікується на сторінках «Дзеркала тижня», одеського альманаху «Дерибасовская–Ришильвская», нью-йоркського «Слово-Word», московського журналу «Кукумбер», літературного журналу «Радуга», журналу «Фонтан». Відтепер і в «Золотій касті».

У нашому дворі в Чернівцях за часів мого дитинства жив особливої краси чоловік, двірник за професією, філософ за покликанням, вісімдесятирічний аристократ із мітлюю на прізвисько Гельмер, німець. Гельмер знав п'ять мов і трішки латинь, правда, частенько бував у запої і тоді розмовляв відразу всіма відомими і невідомими йому мовами. А п'ять мов в Чернівцях — це була норма: німецька, ідиш, румунська, українська, польська. Ось трішки латинь — це вже була певна освіта. Хоч і це нікого тоді б не здивувало. Це у нас в Чернівцях називалося «Знати грамоту».

Наш двірник дядько Гарі Гельмер розповідав якось, сидячи у дворі в теплих літніх м'яких сутінках, як його батько, Яків Гельмер, управляючий Чернівецькою гудзиковою фабрикою, частенько їздив до Відня у справах, або на відпочинок. Взагалі в ті часи, коли Чернівці, тоді Черновіці, ще були Австрією, портрети короля Франца Йосипа висіли в кожній вітрині, і хвацькі революційні матроси палили свої цигарки в іншому місці, далеко від нашого мініатюрного вишуканого елегантного міста, було модно їздити до Відня. А найромантичнішим і найдивовижнішим звичаєм в тодішніх Черновіцах було возити до Відня своїх наречених. На каву.

А про це докладніше.

Ось, наприклад, Бено Гельмер, молодий управляючий гудзиковою фабрикою, охайний франтуватий молодий чоловік, трішечки дивакуватий, сором'язливий, добрий, веселий, розумний і цікавий, знайомиться на щорічному балу Банківського Союзу з чарівною дівчиною на ім'я Стефанія, чемною, добре вихованою — гімназія, мови, фортепіано, манери — ізсім'ї доктора Брахвіта, Чернівецького світила.

Як же познайомитися з дівчиною? Ну, звичайно, не «Як-тебе-звуть-лялька?» або «Назви-своє-ім'я-солоденька» Ні-і... Молодих Гельмера і дівчину-з-поважної-сім'ї Стефанію Брахвіт відрекомендували один одному. Представили! І вже давно було заплановано познайомити цих милих молодих людей, як це було тоді прийнято. Що ви?! Це ж не в метро знайомитися, або, ще гірше, на пляжі. Фі! Цим в Черновіцах займалася мадам Замзон! Сама мадам Замзон вела картотеку зугарних наречених та женихів і перетасовувала карти їх доль, ретельно звіряючи і порівнюючи. І ніхто ніколи не скаржився. У мадам Замзон було гостре око і благоліпні манери.

Звичайно, для Стефанії мадам Замзон завела цілу картотеку, яка складалася із двох поляків-студентів, одного німця, одного австрійця з палати адвокатів і ще одного чудового хлопця — ви правильно подумали кого. Цей прекрасний хлопець, на якого ви правильно подумали, і був Бено Гельмер. На ньому і зупинив свій вибір доктор Брахвіт.

І потім, після балу, на якому молоді люди закохалися один в одного, як і сподівалася мадам Замзон, приблизно через місяць душевного страждання молодий Гельмер запрошує Стефанію в концертну залу музичного товариства на виступ Чернівецького міщанського хору. Він пише листа, де просить батьків Стефанії дозволу запросити їх доньку Стефанію «в концерт». Батьки Стефанії довго обговорюють на сімейній раді всі «за» і «проти», тягнуть з відповіддю і нарешті дають ствердну відповідь. Гельмер пише, що буде щасливий заїхати за дівчиною в такий-то день, коли годинник на міській ратуші проб'є вісім. Батьки Стефанії знову збирають

сімейну раду — то все-таки «так» чи «ні» — і пишуть, що... Жах, словом, жах! Листоноші і посильні збиваються з ніг, щоб доставити листи вчасно, носяться туди-сюди, заганяють коней і велосипеди. Стефанія виїжджає у супроводі бабусі, пихкаючого десятирічного молодшого брата Йосипка, якому нудно і тісно в новому сюртуку та старшої сестри бабусі тітки Ерни, якій теж дуже цікаво. Супроводжуючі пильно стежать. Тітка Ерна голосно перепитує — вона глуха. Молоді люди потискують руки при зустрічі й прощанні. Ах!

Тоді, ще за два тижні щоденного листування — театр, в який суне та ж сумнівна братія в капелюшках з дитиною, що скиглить, і тіткою Ерною із перев'язаною щокою, тому що у неї болить зуб, але яка в жодному випадку не могла нічого пропустити.

Далі запрошення на виступ пісенного товариства «Буковинський баян» і, нарешті, легковажний, на погляд бабусі, похід в кондитерську і прогулянка по вулиці Херен гассе, нині вулиця Ольги Кобилянської, де відставши на певну відстань від закоханої парочки, обридло телепають мама, бабуся, ця сволота Йосипко, що обжерся в кондитерській морозива, і тітка Ерна, що шкутильгає як стара качка, бо страждає на подагру легкої форми.

І нарешті, Гельмер робить пропозицію. Уф!

Всі вже втомилися. Гельмер втомився. Йому дуже подобається Стефанія. І по-

тім, скільки можна терпіти ці капелюшки за своєю спиною і гучний шепіт сестри бабусі тітки Ерни. І треба поспішати — зав'язується інтрига — інженер Рояль, син архітектора Рояля теж робить Стефанії пропозицію. Який нахаба! Ще й обминувши мадам Замзон! Яка розбещеність! І навіть не пройшовши випробування вередливим Йосипком, жіночою половиною сім'ї Брахвітів і букетом хвороб тітки Ерни.

Обидва: Гельмер і Рояль нарешті запрошують Стефанію до Відня на каву. Все. Обидва, вирядившись, з розкішними букетами квітів їдуть до коханої дівчини з пропозицією. Але Рояль бере балагулу чернівецького візника, коняка якого ледве плентається, а Гельмер їде на своїй прольотці. В результаті, молодий пан Гарі Гельмер, беручи на себе певні зобов'язання і відповідальність, замовляє для дівчини місце у вагоні люкс, сам їде в іншому вагоні. Постійно бігає перевіряти, чи зручно дівчині в її купе, відкриває їй віконце, закриває їй віконце, носить зельтерську або щось там ще, і обмежується усмішками, ніжними поглядами

і потиском руки. Прибувши до Відня, молоді люди справді їдуть у кав'ярню і замовляють каву. До кави їм подають Віденський штрудель, холодну воду у високій кришталевій склянці й моцартінки-цукерки, замовлені на цей день і доставлені із Зальцбурга в мереживних коробочках. Закохані насолоджуються кавою і слухають музику, яка лунає у Відні звідусіль.

І все! А ви що подумали?! Після кав'ярні молоді люди повертаються до станції, сідають у різні вагони потягу «Відень-Черновіци» і їдуть додому. Але! Все місто розуміє, що угоду між сім'ями скріплено, і восени дівчина виходить заміж — «ся віддає».

— Ся віддає? Брахвіт? Ні, не може бути!

— Може! Її вже возили до Відня на каву!

— Що? А-а-ах! Вже возили. Ну, раз вже возили до Відня на каву...

Так, були часи, була епоха...

До чого я все це веду? До того, що я в часи своєї квітучої юності була зовсім не гірша, ніж Стефанія Брахвіт. Саме тоді, коли слухала цю розповідь від нашого старого двірника Гарі Гельмера, який знав п'ять мов і трішки латинь. Мені так хотілося ходити в черевичках, а не в шкарах. Виїжджати на бали, а не бігати на танці. Приймати запрошення на ранкову прогулянку, а не прошвендятися в темряві. Це все практично неможливо, тому що я дуже спізналася і в своєму часі виявилася людиною випадковою.

Втішає мене сьогодні тільки те, що все це колись таки було. І частенько нове — це добре забуте старе. Надія є. Є надія, що все ще буде.

